

Jak pisać o osobach

LGBT+

Poradnik dla mediów

Wiktoria Beczek

GAZETA.PL

Dlaczego to robimy?

Sprawy osób LGBT+ coraz częściej goszczą na czołówkach w mediach, nie wszyscy jednak wiedzą, jak o nich mówić, żeby uniknąć niezamierzonych błędów czy określeń pejoratywnych. Dlatego stworzyłam ten poradnik.

Wiktoria Beczek, dziennikarka i wydawczyni Gazeta.pl, działaczka stowarzyszenia Miłość Nie Wyklucza

Każda redakcja ma albo zaraz będzie miała własne zasady dotyczące mówienia i pisania o osobach LGBT+. Są to jednak często dokumenty wewnętrzne. W Gazeta.pl lubimy dzielić się wiedzą, dlatego zebraliśmy nasze wskazówki i przekazujemy je dziś wszystkim zainteresowanym

Rafał Madajczak, dyrektor kreatywny Gazeta.pl

Najważniejsze pojęcia

Orientacja seksualna/orientacja psychoseksualna

Orientację seksualną definiują trzy sfery, odpowiadające na trzy pytania:

1. Zachowania seksualne: z kim / czy z kimś chcę uprawiać seks?
2. Emocje: w kim / czy w kimś się zakochuję?
3. Uczucia: z kim / czy z kimś chcę tworzyć związek?

Wyjaśniamy: Dlaczego mówi się czasem orientacja “psychoseksualna” zamiast tylko “seksualna”?

W ten sposób podkreślamy, że sfera seksualna jest tylko jedną z kilku składowych orientacji.

LGBT

Skrót określający osoby o orientacjach seksualnych i tożsamościach płciowych innych niż hetero i cis. L - lesbijki, G - geje, B - osoby biseksualne, T - osoby transpłciowe.

Wyjaśniamy: Skrót ma kilka wariantów. Jeszcze kilka lat temu popularniejsze było używanie tylko liter LGB. Inne wersje skrótu: LGBT+, LGBTQ, LGBTQ+, LGBTQIAP.

Płeć metrykalna

Płeć oznaczona w akcie urodzenia tuż po narodzinach.

Płeć oznaczona

Płeć wpisana w oficjalnych dokumentach.

W Polsce istnieje możliwość oznaczenia płci jako kobiecą (K) lub męską (M).

Tożsamość płciowa

Poczucie przynależności lub braku przynależności do danej płci.

Ekspresja płciowa

Spółeczne komunikowanie tożsamości płciowej oparte na stereotypowym postrzeganiu płci na przykład poprzez ubiór, fryzurę, sposób mówienia, poruszania się, używane zaimki, imię.

Wyjaśniamy: Warto zwrócić uwagę, że ekspresja bazuje na stereotypach. Dlatego można spotkać na przykład mężczyznę o “kobiecej” ekspresji i “kobięcych” ruchach, kobietę z “męskim” głosem, osobę niebinarną w “kobięcym” stroju. Wynika to na przykład z fizycznych cech, których dana osoba nie jest w stanie zmienić (na przykład wzrost), braku możliwości wyrażania ekspresji zgodnie z tożsamością (na przykład w otoczeniu, w którym wiąże się to z niebezpieczeństwem) lub ze świadomej zabawy konwencją płci.

Tranzycja

Proces mający na celu pełne dopasowanie ekspresji płciowej do tożsamości płciowej.

Wyjaśniamy:

Tranzycja składa się z wielu elementów, jest rozłożona w czasie. Nie każda osoba transpłciowa lub niebinarna czuje potrzebę zawarcia każdego z nich w swoim własnym procesie tranzycji.

Możliwe elementy tranzycji:

- terapia korekty płci - w jej skład mogą wchodzić terapia hormonalna oraz operacje korekty płci (SRS - sex reassignment surgery)
- tranzycja społeczna - coming out, zaczęcie używania innych niż dotychczas zaimków i imienia, zmiana ubioru, sposobu zachowania, poruszania się, przyjęcie roli i internalizacja oczekiwań społecznych zgodnych z tożsamością płciową;
- tranzycja prawna, formalna - proces uzgodnienia płci, dopasowanie płci oznaczonej w dokumentach do płci danej osoby.

Ważne!

Tranzycja, uzgodnienie płci, korekta płci - wszystkie te pojęcia czasem błędnie określane są mianem “zmiany płci”. Płeć nie jest przez osobę transpłciową zmieniana - poszczególne jej elementy (ekspresja, oznaczenie, etc.) są uzgadniane ze stanem faktycznym.

Homofobia, bifobia, transfobia

Niechęć, wrogość lub przemoc wobec osób LGBT+, ponieważ są osobami LGBT+.

Hate crime / przestępstwa z nienawiści

Przestępstwa motywowane uprzedzeniami wobec osób posiadających daną cechę lub przynależących do danej grupy.

Ważne! Wiele grup jest w polskim prawie chronionych właśnie ze względu na cechę, która była powodem ataku przez napastnika. Wśród nich znajduje się płeć, narodowość, wyznanie, etniczność, jednak nie orientacja seksualna.

Deadname / dednejm

Imię nadane osobie transpłciowej lub niebinarnej po narodzinach, niezgodne z jej płcią.

Wyjaśniamy: Deadnaming / dednejming jest formą przemocy. Dednejm może nadal figurować w oficjalnych dokumentach danej osoby, jeśli nie przeprowadziła ona formalnej tranzycji.

Ważne! Nie pytaj osoby transpłciowej o jej dednejm. Wspominanie go może przywoływać traumatyczne wspomnienia. Tym bardziej nie określaj tego imienia mianem “prawdziwego”. To właśnie imię, którym przedstawia się osoba, jest tym prawdziwym, nie odwrotnie.

Misgendering / misgenderowanie

Używanie nieodpowiednich zaimków wobec osoby.

Wyjaśniamy:

Każdemu może zdarzyć się kogoś zmisgenderować, ważne jest, żeby po zwróceniu uwagi zwyczajnie przeprosić i zmienić używane zaimki. Tak samo jak deadnaming, celowe misgenderowanie jest formą przemocy.

Heteroseksualność kontra heteronormatywność

Heteroseksualność oznacza orientację. Heteronormatywność jest szerszym pojęciem, może odnosić się i do orientacji, i do tożsamości płciowej, ekspresji czy zachowań. Normatywność oznacza to, co “powinno się” robić, jak “powinno się” zachowywać, wyglądać, z kim spotykać. Heteronorma jest więc szeregiem zachowań, które są stosowane przez heteroseksualną większość. Każde wyłamanie z tej normy oznacza więc, że osoba w tym aspekcie nie jest heteronormatywna - na przykład ma dokumenty z żeńskim oznaczeniem i nie zamierza dążyć do ich zmiany, ale używa męskich zaimków, jest osobą niebinarną.

Osoby

Osoba cisplciowa

Osoba, której płeć jest zgodna z oznaczeniem przypisanym przy narodzinach.

Osoba transplciowa

Osoba, której płeć nie jest zgodna z oznaczeniem przypisanym przy narodzinach.

Wyjaśniamy: Większość osób transplciowych nie uznaje definicji mówiącej o “kobiecie w ciele mężczyzny” lub na odwrót. Transplciowa kobieta jest po prostu kobietą, dlatego jej ciało jest ciałem kobiety, a nie mężczyzny.

Osoba niebinarna

Osoba, której płeć nie wpisuje się w binarny podział na kobiety i mężczyzn.

Wyjaśniamy: Osoby niebinarne mogą znajdować się na spektrum pomiędzy obiema kategoriami kobieta-mężczyzna, mogą mieć płynną tożsamość płciową (genderfluid), mogą nie identyfikować się też z żadną płcią, być zupełnie poza spektrum “męskiego” i “żeńskiego”. Osoby niebinarne w większości znajdują się pod parasolem transplciowości, ale niektóre z nich nie identyfikują się z tym pojęciem.

Osoba interpłciowa

Osoba, której tzw. cechy płciowe (genetyczne, anatomiczne, fizjologiczne) nie wpisują się w tradycyjny podział na kobiety i mężczyzn.

Wyjaśniamy: Istnieje wiele osób interpłciowych, które nie zdają sobie sprawy ze swojej interpłciowości do końca życia. Płeć nie jest określana tylko poprzez cechy łatwe do zauważenia, lecz również poprzez na przykład nietypową konfigurację chromosomów płci.

Ważne! Dawniej na interpłciowość zdarzało się mówić “hermafrodytyzm”. W tym momencie to słowo uznawane jest za skrajnie obraźliwe.

Trans kobieta / trans dziewczyna

Kobieta, której po narodzinach przypisano płęć męską.

Wyjaśniamy: Kobiety trans nie “urodziły się jako mężczyźni”, urodziły się jako kobiety o błędnym oznaczeniu płci w akcie urodzenia.

Ważne! Warto pamiętać o spacji (trans kobieta vs. transkobieta), “trans” jest wtedy określeniem cechy danej osoby, a nie pełną definicją jej płci.

Trans mężczyzna / trans chłopak

Mężczyzna, któremu po narodzinach przypisano płeć żeńską.

Wyjaśniamy: Mężczyźni trans nie “urodzili się jako kobiety”, urodzili się jako mężczyźni o błędnym oznaczeniu płci w akcie urodzenia.

Ważne! Warto pamiętać o spacji (trans mężczyzna vs. transk mężczyzna), “trans” jest wtedy określeniem cechy danej osoby, a nie pełną definicją jej płci.

Jak mówić/pisać, a jak nie?

Jak się zwracać do osób trans i niebinarnych?

Jeśli nie wiesz jakimi zaimkami zwracać się do osoby, z którą rozmawiasz, po prostu zapytaj - “jak się do ciebie zwracać?”, “jakich używasz zaimków?”. To nie jest niegrzeczne. Po usłyszeniu odpowiedzi, po prostu się do niej stosuj.

Może się też zdarzyć, że osoba używa innych zaimków, niż ci się wydawało. Jeśli osoba zwróci ci uwagę, że ją misgenderujesz - przeproś i zastosuj się do jej uwagi. Nie rób z tego wielkiej tragedii - rzadko, ale zdarza się to przecież czasem też w stosunku do osób cisplciowych. Zawsze używaj imienia, którym osoba transplciowa ci się przedstawi. Używanie deadname’u (imienia nadanego przy narodzinach) potrafi być bardzo krzywdzące.

Jak mówić: Homoseksualność, biseksualność

Jak nie mówić: Homoseksualizm, biseksualizm

Dlaczego? Końcówka “-izm” jest terminem zmedykalizowanym, używanym w czasach, gdy nieheteroseksualność uznawano za zaburzenie.

Jak mówić: Osoba homoseksualna, biseksualna, nieheteroseksualna, niehetero

Jak nie mówić: Homoseksualista/tka, biseksualista/tka

Dlaczego? Po pierwsze, orientacja seksualna jest jedną z całej gamy cech, stąd “osoba” i przymiotnik. Z drugiej strony, tak samo jak “homoseksualizm”, słowa “homoseksualista/tka” czy “biseksualista/tka” mają negatywne konotacje z przeszłości.

Jak mówić: Osoba transpłciowa, osoba trans

Jak nie mówić: Transseksualista/tka

Dlaczego? Po pierwsze, transpłciowość jest jedną z całej gamy cech, stąd “osoba” i przymiotnik. Po drugie, zwrot odnosi się do płci, a nie orientacji seksualnej, a mimo to skonstruowane jest na tej samej zasadzie, co “homoseksualista”. Po trzecie, tak samo jak “homoseksualista”, to słowo ma negatywne konotacje z przeszłości.

Jak mówić: Społeczność LGBT, społeczność osób LGBT, osoby LGBT

Jak nie mówić: Środowisko LGBT, LGBT (samodzielnie jako podmiot), środowiska gejowskie, środowiska homoseksualne, mniejszości seksualne, kochający inaczej

Dlaczego? Mimo że leksykalnie między “środowiskiem” a “społecznością” nie ma w tym kontekście dużej różnicy, “środowisko” lub “środowiska” są często używane w wypowiedziach o negatywnym wydźwięku, sugerujących istnienie grupy osób, która planuje coś wspólnie. “Społeczność” kładzie większy nacisk na osoby należące do danej grupy społecznej, ich różnorodność i podmiotowość.

Jak mówić: Formalizacja związków osób tej samej płci

Jak nie mówić: Legalizacja związków osób tej samej płci

Dlaczego? Związki tworzone przez osoby tej samej płci nie są w Polsce nielegalne, nie można ich więc zalegalizować. Są nieuznawane przez państwo, po prostu nie istnieją wobec prawa. Można więc dążyć do możliwości ich formalizacji, a nie legalizacji.

Jak mówić: Wyjście z szafy, coming out

Jak nie mówić: Przyznanie się do...

Dlaczego? Przyznajemy się raczej do rzeczy wstydlivych, niemoralnych, złych.

Jak mówić: Związki / małżeństwa osób tej samej płci

Jak nie mówić: Homomałżeństwa, homozwiązki, związki gejowskie, małżeństwa gejów

Dlaczego? Związek osób tej samej płci nie musi składać się z dwóch osób homoseksualnych. Jedna z nich lub obie mogą być też biseksualne, albo jeszcze inaczej określać swoją orientację.

Jak mówić: Rodziny, tęczowe rodziny

Jak nie mówić: Homorodziny

Dlaczego? “Homorodziny” to określenie pejoratywne, skupiające się na orientacji. Tymczasem to nie seksualność jest cechą, która tworzy rodzinę.

Jak mówić: Orientacja

Jak nie mówić: Preferencje

Dlaczego? Preferencje seksualne dotyczą upodobań do konkretnych praktyk seksualnych i nie mają nic wspólnego z orientacją seksualną.

**Dziękujemy, że
przeczytałeś/przeczytałaś
ten poradnik:)**